

"Verder zonder Frankrijk^o?" in Nieuw Europa (September 1965)

Source: Nieuw Europa. September 1965, n° 9. Den Haag: Europese Beweging.

Copyright: (c) Europese Beweging in Nederland

URL: [http://www.cvce.eu/obj/"verder_zonder_frankrijk_"_in_nieuw_europa_september_1965-nl-bfea17e0-cdfb-4a2c-891e-dff8d2f625eb.html](http://www.cvce.eu/obj/)

Publication date: 19/09/2012

Verder zonder Frankrijk ?

door Jean-Charles Snoy

De crisis die op 1 juli 1965 is uitgebroken in de functionering van de Gemeenschappelijke Markt en het systematische wegblijven sedertdien van de Franse regering van alle belangrijke vergaderingen van de EEG, eisen een nader onderzoek. Wellicht is het juist, gezien een aantal recente verklaringen, de vraag te stellen of Europa nog wel met Frankrijk mogelijk is en of het niet onlogisch is een communautair stelsel te willen opbouwen met een partner, die tegen de gemeenschapsgedachte als zodanig in opstand komt.

Als men zou moeten constateren, dat het Frankrijk van de Vijfde Republiek het institutioneel systeem van de Verdragen van Rome verwerpt, hierdoor een plechtig bekrachtigde internationale overeenkomst verbrekend, hebben de Europeanen geen andere keuze dan de Gemeenschap te laten functioneren zonder Frankrijk, of de enige Europese integratie die het vetorecht heeft weten te overwinnen, te doen springen.

Er is grote verwarring ontstaan over de discussies, die aan het drama van 1 juli j.l. vooraf zijn gegaan. Er is ook een voortdurende onzekerheid t.a.v. de « Europese » politiek van generaal de Gaulle. Men heeft bovendien een rookgordijn opgetrokken rondom de juridische verplichtingen die de Verdragen van Rome aan de lid-staten opleggen. Het is zaak eens te proberen het debat te verhelderen en de verschillende elementen ervan nauwgezet te analyseren.

De Ministerraad van juni

Het enige punt, dat de Ministerraad van de EEG behandelde op 28-30 juni was de financiële regeling van het gemeenschappelijk landbouwbeleid.

Men kan lang discussieren over de opportuniteit van het plan der Commissie en over de vraag of het verstandig was de draagwijdte van de gemeenschapsverbintenis, die voortvloeit uit de toepassing van de Verdragen van Rome, zo duidelijk te onderstrepen. Maar men kan niet loochenen dat de Commissie het absolute recht heeft stoutmoedige plannen in te dienen en gedurfde initiatieven te nemen in de geest van de auteurs der Verdragen. Anderzijds hebben de leden van de Raad evenzeer het recht kritiek uit te oefenen op deze initiatieven en zich te laten inspireren door de bestaande mogelijkheden. Had de datum van 30 juni 1965 een bijzondere betekenis ? De heer Couve de Murville heeft hier meer dan eens de nadruk op gelegd. Hij herinnerde aan de verbintenis die de Raad in januari 1962 had aangegaan, n.l. om de regeling voor de financiering van het gemeenschappelijk landbouwbeleid voor de rest van de overgangperiode voor 1 juli 1965 te voltooien. Dit was ongetwijfeld een onvoorwaardelijke verbintenis. Maar jammer genoeg had men de inhoud van de regeling niet tegelijkertijd vastgesteld, en was er unanimité nodig om het in 1965 te doen. Overigens zou uitstel van enkele weken geen enkel praktisch bezwaar hebben opgeleverd. Reeds eerder hadden zich soortgelijke situaties voorgedaan zonder dat de Gemeenschappelijke Markt er noemenswaardige hinder van had ondervonden. Dit is dus geen voldoende verklaring voor de breuk.

Het Europa van de Gaulle

Generaal De Gaulle legt er al lang de nadruk op, dat het verdeelde Europa in een staat van afhankelijkheid verkeert en dat men zijn eenheid en kracht moet herstellen om het in staat te stellen zelf zijn toekomst te kunnen bepalen. Anderzijds heeft hij zijn vijandigheid tegenover elk supranationaal of federaal Europees stelsel nooit onder stoelen of banken gestoken. Hij heeft steeds beweerd, dat er buiten de nationale staten in Europa geen politieke realiteiten bestaan. Men kan moeilijk zeggen, dat deze verklaringen met elkaar in overeenstemming zijn. Men vermag immers niet in te zien, hoe een Europa der Staten of der Vaderlanden zijn eenheid zou kunnen smeden, als het het huidige stadium van politieke organisatie, dat der Staten, niet voorbijstreeft. De ervaring van de laatste eeuwen van nationale twisten, die tot de vernedering van Europa hebben geleid, zijn leerzaam genoeg.

Hoe het ook zij, de gaullistische beweging is de absolute antipode van het plan-Schuman, en het Verdrag van Parijs van 1951, waarbij de EGKS werd opgericht. Deze gedachtengang lag aan de basis van het fiasco

van het Verdrag van Parijs van 1952, dat de Europese Defensiegemeenschap oprichtte. De Gaulle had ook kritiek op de Verdragen van Rome van 1957. Zij werden in Frankrijk goedgekeurd door een parlementaire meerderheid, die niets gemeen heeft met de politieke krachten die onder de Vijfde Republiek aan het bewind kwamen.

Deze Verdragen hebben nochtans een internationale geldigheid die zowel Frankrijk als de andere lid-staten bindt. De Franse regering heeft nog nooit te kennen gegeven dat zij dat bindend karakter betwist. Sommige verklaringen van het Franse staatshoofd en van zijn ministers kunnen evenwel in een verontrustende zin worden uitgelegd.

Etienne Hirsch, oud-voorzitter van de Euratom Commissie, schreef op 6 juli 1965 in *Le Monde* : « In 1950 heeft generaal de Gaulle het « kluchtspel » van kolen en staal belachelijk gemaakt. Toen hij opnieuw aan de macht was gekomen, toonde hij zich als strateeg handig genoeg om de Verdragen niet frontaal aan te vallen. Hij voelde aan dat de publieke opinie zulks niet zou hebben toegelaten. In plaats daarvan richtte hij zijn aanvallen op de fundamenteën van de Verdragen. Onverpoosd klaagde hij alles aan wat de nationale souvereiniteit te boven ging, alsof deze een goddelijke instelling was die, tegen de historische evolutie in, een onveranderlijk karakter heeft ». Drie dagen later publiceerde *Le Monde* een artikel van Jacques de Montalais, hoofdredacteur van *La Nation*, het orgaan van de gaullistische UNR, waarin het probleem op de volgende wijze werd gesteld :

« De kwestie waar het om gaat is, of een duizendjarige natie haar ideeën, haar roeping en haar zending - die in heel de wereld worden erkend - d.i. haar ziel zelf, mag verzaken onder voorwendsel dat de meerderheid van haar partners deze roeping niet zou goedkeuren of delen ! » Toen men zich deze vraag stelde, waren echter reeds acht jaren verlopen sedert de Franse Nationale Vergadering plechtig het Verdrag van de Gemeenschappelijke Markt bekrachtigde, waarvan artikel 148, paragraaf 1 als volgt luidt : « Behoudens andersluidende schikkingen in dit Verdrag, worden de besluiten van de Raad genomen bij meerderheid van de leden die er deel van uitmaken ».

Brengt men deze meerderheidsbepaling die geldt voor alles wat onder de Europese Gemeenschappen ressorteert opnieuw in het geding, dan zou zulks betekenen dat men de EEG van haar wezen ontdoet en de samenwerking tussen de Europese staten op economische gebied weer reduceert tot het mechanisme van de OEES. De verklaring van Jacques de Montalais verbindt de Franse politiek natuurlijk niet, maar niet zonder ongerustheid leest men de tekst van het interview dat Eerste Minister Pompidou op 27 juli j.l. aan de Franse radio en televisie toestond :

« Het staat bovendien vast dat wij nooit zullen aanvaarden dat de Franse economie van buiten uit wordt geleid, zonder dat de regering de verantwoordelijkheid zou kunnen uitoefenen die zij ten opzichte van het Franse volk op zich heeft genomen. Het gezond verstand waarschuwt ons ervoor en de ervaring bewijst ons dat wij het niet aan een Commissie zonder politieke roeping mogen overlaten beslissingen te nemen die een weerslag hebben op de levensstandaard van de Fransen en op de toekomst van onze landbouw en onze industrie. Wij willen de opbouw van Europa niet verhinderen en ik meen zelfs dat wij het land zijn dat het meest aanstuurt op de verwezenlijking ervan, maar dat zal alleen kunnen geschieden door de vastbesloten samenwerking van de landen die deel uitmaken van Europa. Dit is ons standpunt en wij zullen het handhaven ! »

Een dubbelzinnigheid

De Verdragen van Rome voorzien niet dat de Commissie beslissingen zou treffen inzake de fundamentele vraagstukken van de economische politiek. Dat is de taak van de Ministerraad waar de Franse regering haar rol moet spelen, evenals de regeringen van de overige landen der Gemeenschap. Men moet zich echter afvragen waarom de Commissie het object is van deze directe kritiek. Zou het zijn omdat de Franse regering alleen maar een Europa wenst van Staten die « vastbesloten samenwerken », zonder een Gemeenschap die in plaats van de afzonderlijke economieën der zes landen één enkele Europese economie moet brengen ? Als de Verdragen van Rome aan de Commissie geen fundamentele bevoegdheden verlenen, dat geven zij die wel aan de Ministerraad, die zijn beslissingen bij meerderheid van stemmen neemt, behoudens duidelijk

gestelde uitzonderingen.

Voor de meest kwetsbare zaken is de meerderheid in de Raad van Ministers een speciale en gewogen meerderheid. Voor deze categorie beslissingen geeft artikel 148, 2e alinea, aan Frankrijk, Duitsland en Italië elk vier stemmen, aan België en Nederland twee stemmen en Luxemburg een stem. Voor besluiten is een meerderheid van tenminste twaalf stemmen nodig als het gaat om een voorstel van de Commissie, of tenminste twaalf stemmen afkomstig van vier leden in de andere gevallen. Hieruit volgt, dat geen van de grootste drie landen overstemd kan worden, tenzij de andere grootste landen, plus België en Nederland, zich bij de tegengestelde opvatting hebben aangesloten. Daarentegen is het mogelijk, dat een meerderheid van uitsluitend de drie grootste, door een voorstel van de Commissie aan te nemen, haar wil oplegt aan de drie Beneluxlanden als deze tegen zouden zijn.

Uit deze gezagsorganisatie blijkt, hoezeer een delegatie als de Franse de politiek van de Gemeenschap kan beïnvloeden en een enorme verantwoordelijkheid kan dragen, niet alleen ter verdediging van de Franse belangen, maar ook ter bevordering van de belangen van Europa.

In geen geval dus is het mogelijk, dat de Commissie wat dan ook aan Frankrijk oplegt tegen de wil van de Franse regering, hoewel men erkennen moet dat het hele systeem op veel meer mikt dan op een « vastbesloten samenwerking » alleen. De terughoudendheid, en de dubbelzinnigheden die zijn verbreid over de regels voor het functioneren van de Verdragen van Rome, moeten wel tot gevolg hebben dat waarnemers zich gaan afvragen of de Franse regering de meerderheidsregel werkelijk aanvaardt of dat zij zich uitsluitend wenst te houden aan de methoden van zuivere samenwerking alleen, zoals in de OEES sedert 1948.

Juridische elementen

Deze tweede veronderstelling lijkt nog versterkt te worden door de vrijheid die de Franse delegatie heeft genomen ten aanzien van de verplichtingen van het EEG-Verdrag. Dat verdrag voorziet nadrukkelijk in de artikelen 170 en 175, dat een lid-staat die van menig is dat een andere lid-staat of een van de instellingen der Gemeenschap een verdragsplicht niet nakomt, de zaak voor het Hof van justitie kan brengen. Als Frankrijk meende dat een verplichting die jegens haar was aangegaan, niet was nagekomen (dat is de these die Couve de Murville ontwikkelde), had haar deze weg opengestaan. Het Verdrag voorziet daarentegen niet in de mogelijkheid, dat een lid weigert zitting te nemen in de Raad : Volgens artikel 5 is elke lid-staat verplicht het vervullen van de taken der Gemeenschappen te vergemakkelijken en bijgevolg deel te nemen aan het normale spel van de instellingen. Pierre Uri merkte in *Le Monde* van 14 juli terecht op : Wat is dat voor een Europa, dat elke regering zou kunnen blokkeren door niet verder mee te werken ? Als dat het Europa der Staten is, is het een *contradictio in terminis*. Geen enkele tekst in het Verdrag kan de opvatting wettigen, dat het wegblijven van een lid uit de Raad deze instelling zou belemmeren legaal te werken, behalve als het Verdrag eenstemmigheid eist en een afwezig lid geen gevolmachtigde heeft aangewezen. Maar de artikelen 169 en 170 zouden door middel van een beroep het Hof van justitie ertoe kunnen brengen die lid-staat te gelasten zijn institutionele rol te vervullen.

Voorts moet er nog de nadruk op worden gelegd, dat de meerderheidsregel de algemene regel van het EEG-Verdrag is : uitzonderingen zijn altijd strikt bepaald; die welke zijn voorzien voor de landbouwpolitiek en de buitenlandse handelspolitiek bestaan slechts gedurende de eerste twee etappes van de overgangsperiode. Bijgevolg is de meerderheidsregel automatisch van toepassing vanaf 1 januari 1966. Het Verdrag had een bijzondere procedure voorzien voor de overgang van de eerste naar de tweede etappe, waarbij verlengingen mogelijk waren; maar nu die mogelijkheid niet is benut, is de overgang van de tweede naar de derde etappe volledig automatisch. Wat dat aangaat is er sedert 1957 niets nieuws aan de orde. Het gevolg is, dat voor de belangrijkste zaken van de economische politiek elke lid-staat gehouden zal zijn van 1 januari 1966 af de beslissingen van de Raad van Ministers te aanvaarden, zonder tot een veto zijn toevlucht te kunnen nemen.

De wezenlijke vraag

Dat brengt ons op de uitgangsvraag terug : « Europa zonder Frankrijk ? » of liever, kan men Europa met

Frankrijk opbouwen ? Als men, zoals vele waarnemers doen, tot de conclusie moet komen dat de Franse regering het institutionele stelsel van de Verdragen van Rome en de meerderheidsregel van de Raad van Ministers bewust wil verwerpen, staan de andere Europese landen voor de keuze zich tevreden te stellen met een Europa zonder Frankrijk of helemaal geen Europa. Het is immers duidelijk, dat een Europa waarin het veto van elke staat elke beslissing kan blokkeren, niet in staat zou zijn met één stem te spreken en die stem te laten horen teneinde zelf vorm te kunnen geven aan zijn toekomst.

Maar is Europa mogelijk zonder Frankrijk ? In concreto betekent dat op dit ogenblik : is een Gemeenschappelijke Markt van de Vijf denkbaar ? Het zou zeker een vertekende Gemeenschappelijke Markt zijn, maar ze zou niet verlamd zijn als men let op het economische gegeven, de omvang en veelheid van de huidige onderlinge handel, de kolossale investeringen die daaraan ten grondslag liggen. Als Frankrijk zou uitreden, zou men in ieder geval de Gemeenschappelijke Markt van de Vijf moeten behouden, met het institutionele mechanisme dat voor de functionering ervan nodig is. Er is een politiek risico verbonden aan een constructie, waarin Duitsland, door het enkele feit van zijn economische gewicht, de zwaarste partner is; maar dat risico zou slechts tijdelijk kunnen zijn; andere Europese landen zouden namelijk op korte termijn kunnen toetreden tot de resterende Gemeenschappelijke Markt en het evenwicht herstellen dat niet ontbeerd kan worden.

Dat gevaar weegt overigens minder zwaar dan dat van een belangrijke economische recessie tengevolge van de ineenstorting van de hoop die op de Gemeenschappelijke Markt was gevestigd en een terugkeer tot een Europese economische ruimte met nationale « compartimenten », waarmee recente investeringen onverenigbaar zouden zijn. Het gevaar van een Europa dat weer door nationalistische demonen in bezit wordt genomen, kan niet onderschat worden; de economische geschiedenis van de jaren die volgden op het Verdrag van Versailles is nauw verbonden met de rampen die erop volgden. Mogelijk zijn er mensen die een oplossing zouden willen zoeken in een terugdraaien van de instellingen der Gemeenschappelijke Markt tot een zuiver intergouvernementeel mechanisme, waarbij elke nieuwe stap vooruit onderworpen zou blijven aan de instemming van iedereen. Dat zou een wrede illusie zijn en een verloochening van de politieke lijn die sedert vijftien jaar met zoveel succes is gevolgd. Wie zou willen ontkennen dat het verbazingwekkende economische en politieke herstel van Europa sedert 1950 verband hield met de politiek van integratie en saamhorigheid ? Alleen die politiek heeft Europa zijn uitstralingskracht en zijn toekomstig potentieel verschaft, zij heeft Europa in staat gesteld in een of twee jaar van groei de gevolgen der dekolonisatie op te vangen, en bliksemsnelle omschakeling mogelijk gemaakt zonder onmiddellijke sociale drama's en een snelle sociale vooruitgang op gang gebracht. Wie zou onze landen nu willen terugstoten in de zwakheid en afhankelijkheid van de voorgaande jaren ?

En als men zou stellen dat een vrije markt verwezenlijkt kan worden in de vorm van een vrijhandelszone en dat een simpele intergouvernementele samenwerking voldoende is daarvoor, zou men dan niet moeten vaststellen dat het functioneren van het Verdrag van Stockholm van 1959 tot gevolg heeft dat zijn leden, nadat zij die methode objectief in de praktijk hebben gebracht, nu de noodzaak gaan voelen van politieke harmonisatie die vroeg of laat zal uitlopen op een douane-unie, een economische unie en uiteindelijk op een institutioneel stelsel dat evenveel verplichtingen schept als dat wat de Franse regering schijnt te verwerpen.

Europa heeft geen andere keuze dan eenheid of onderwerping. Alle landen die Europa vormen staan voor die keuze. Er is in de hedendaagse wereld geen toekomst meer voor een op zichzelf staande natie van de afmetingen der Westeuropese landen. Het is ook uitgesloten - en de geschiedenis heeft het overvloedig bewezen - dat een Europees land er in kan slagen zijn macht en opvattingen aan de andere Europese landen op te leggen. De eenheid van Europa kan alleen een communautaire zijn met eerbiediging van de bestaande naties; zij moet gebaseerd zijn op deugdelijke wetten en democratische beslissingen.

Geen enkel Europees land heeft meer verdienste en prestige om zo'n politiek te bevorderen dan Frankrijk. Niemand zal de verantwoordelijkheid op zich willen nemen om Frankrijk buiten een Europese constructie te houden, die zonder dat land altijd onvoltooid en misvormd moet zijn. Maar als helaas Frankrijk zelf zou besluiten zich eruit terug te trekken, het mechanisme of de geest ervan te vervalsen, de concepties te verloochenen die de zijne zijn geweest sedert 1950, dan zullen de anderen wel zonder Frankrijk moeten handhaven en consolideren wat grotendeels dank zij Frankrijk is geschapen.

Niemand zal zo'n conclusie lichtvaardig of zonder leedwezen trekken. Maar zij die de ramp van Europa na de laatste wereldoorlog hebben beleefd, kunnen onmogelijk het perspectief aanvaarden van een terugkeer tot de omstandigheden die deze oorlog hebben veroorzaakt. Zij kunnen onmogelijk de opgang naar eenheid vertragen en wachten tot elk land rijp zal zijn om op bepaalde terreinen het nationale stelsel achter zich te laten. Het besluit om het Kleine Europa in het leven te roepen, was op deze redenering gebaseerd en de geschiedenis heeft dat besluit gerechtvaardigd. Men moet er ook nu nog aan vasthouden. Als het onmogelijk is met de Zes verder te gaan, zal men verder moeten gaan met hen die het Gemeenschapsregime van de Verdragen van Rome aanvaarden en alle andere Europese landen moeten toelaten die in staat zijn dat te doen.